2026 – Još jedno smrtonosno leto ekstremnih vrućina u Evropi: Potrebna nam je korenita promena ambicija i resursa

Otvoreno pismo zdravstvenih radnika i radnika u sektoru zdravstvene zaštite i Evropskom parlamentu i Evropskoj komisiji, na inicijativu Evropskog regionalnog centra Planetary Health Alliance.

Dostupni prevodi: English – Català – Español – Deutsch – Italiano – Français – Nederlands – Português – Ελληνικά – Suomi – Svenska – Srpski

Napomena o prevodu: Neki prevodi su pripremljeni uz pomoć alata za automatsko prevođenje ili veštačke inteligencije. U slučaju neslaganja, merodavna je originalna verzija na engleskom jeziku.

Poštovana predsednice Metsola,
Poštovane poslanice i poslanici Evropskog parlamenta,
Poštovana predsednice von der Leyen,
Poštovane komesarke i komesari,

Mi smo lekari, medicinske sestre i tehničari, babice, zaposleni u hitnoj pomoći, vatrogasci i drugi pripadnici službi za vanredne situacije, terapeuti, negovatelji, stručnjaci za javno zdravlje, istraživači, studenti zdravstvenih profesija i kolege koje se bave zdravljem u javnoj upravi širom Evrope. U avgustu 2026. više od 100 naših organizacija objavilo je Evropsku deklaraciju o vrućini i zdravlju. Sada joj se pridružujemo svojim imenima kao pojedinci.

Leto 2026. ponovo je pokazalo koliko su građani Evrope nedovoljno zaštićeni od ekstremnih vrućina. Posle četiri uzastopna leta sa rastućom smrtnošću povezanom sa vrućinom, posledice su bile predvidive.[1]

Šta pokazuju dokazi

Preliminarne procene ukazuju na više od 30.000 smrtnih slučajeva iznad očekivanog broja širom Evrope tokom leta 2026. godine, od čega gotovo 16.000 samo u poslednjoj nedelji juna. Ovi brojevi nastavljaju da rastu kako se nacionalni podaci sumiraju.[2] Među žrtvama su preovlađivale starije osobe, nesrazmerno često žene, osobe sa hroničnim bolestima, radnici na otvorenom i ljudi koji žive sami u pregrejanim domovima. Rizik za smrtni ishod ovog leta zavisio je od starosti i bolesti, ali i od stambenih uslova, zanimanja i prihoda. Smrtnost povezana sa vrućinom prati društvene determinante zdravlja i najteže pogađa one koji su već u nepovoljnom položaju.

Ekonomske posledice su sličnih razmera. Procenjuje se da su ekstremne vrućine i šumski požari smanjili bruto domaći proizvod EU za približno 1% u 2026. godini, odnosno za oko 180 milijardi evra.[3] Druga analiza, koja obuhvata samo gubitak produktivnosti rada tokom pet najtoplijih uzastopnih dana leta, procenjuje gubitke na 113 milijardi evra u 30 evropskih zemalja.[4] Obe procene mere troškove izgubljene proizvodnje.

Nijedna procena ne obuhvata smrtne slučajeve, bolesti ili trajnu štetu. Ekonomski pokazatelji ove vrste sistematski izostavljaju smrtnost, oboljevanje, kvalitet života i štetu po ekosisteme.[5] Stvarni troškovi ovog leta zato su veći od bilo kog iznosa koji možemo navesti.

Ništa od toga nije slučajno. Analize atribucije pokazuju da su intenzivne vrućine poput onih tokom evropskog leta 2026. postale mnogo verovatnije zbog klimatskih promena: takvi događaji su danas desetine, pa čak i stotine puta verovatniji nego 2003. godine, a pre pedeset godina bili su gotovo nemogući. Klimatske promene su nedvosmisleno odgovorne za ovakvu situaciju.[6]

Ne nedostaje znanje, već ambicija i resursi

Evropska unija je 2021. usvojila Strategiju prilagođavanja (adaptacije) klimatskim promenama, a Evropski parlament je 2019. proglasio klimatsku vanrednu situaciju. Ipak, smrtnost povezana sa vrućinom nastavila je da raste u gotovo svim praćenim evropskim regionima.[7] Postojeće mere uglavnom nisu pravno obavezujuće i nemaju dovoljno finansijskih sredstava izdvojenih za njihovu realizaciju. Aktuelne inicijative na nacionalnom nivou i nivou EU, iako važne, pokazale su se uglavnom nedovoljnim da spreče veliki broj smrtnih slučajeva. Evropska deklaracija o vrućini i zdravlju sadrži konkretne preporuke vladama i nadležnim organima na različitim nivoima (videti Prilog).

Ne tražimo mere koje sami nismo spremni da preduzmemo. Uložićemo napore da pripremimo svoje zdravstvene organizacije, povežemo planove za postupanje tokom vrućina sa nivoima postojećih sistema upozoravanja, zaštitimo zaposlene kao preduslov zaštite pacijenata i prilagodimo zgrade koje su u sistemu zdravstvene zaštite novonastalim uslovima. Najpre ćemo dopreti do onih koji su najugroženiji: starijih osoba koje žive same, osoba sa hroničnim bolestima, trudnica i odojčadi, radnika na otvorenom i ljudi koji žive u lošim i nedovoljno rashlađenim stambenim uslovima. Učinićemo sve što možemo sa raspoloživim resursima, ali napori zdravstvenog sektora ne mogu zameniti rashlađene domove, bezbedna radna mesta, otpornu infrastrukturu i ambiciozno ublažavanje klimatskih promena. O tome ćemo razgovarati i sa svojim pacijentima. Mnogi od nas svakodnevno razgovaraju s ljudima o zaštiti tokom vrućina, mogućem prilagođavanju terapije i o tome kako je potrebno biti u kontaktu sa osobama koje žive same. Kada se takvi razgovori umnože među svima koji potpišu ovo pismo, oni dopiru do značajnog dela evropskog stanovništva i pretvaraju stručno znanje u javnu praksu.

Evropski okvir za otpornost na klimatske promene, koji je sada pred institucijama Evropske Unije, odrediće da li će pouke ovog leta postati obaveze ili ostati na nivou namere. Bilo kroz taj okvir ili kroz posebnu strategiju EU za klimu i zdravlje, presudna je pravno obavezujuća posvećenost promenama. Potrebne su obaveze koje se mogu sprovoditi i rezultati koji se mogu

meriti. Odluka o tome koliko će te obaveze biti pravno obavezujuće i kako će se poboljšati uslovi života tokom evropskih leta nalazi se u rukama Evropskog parlamenta.

Kao zdravstveni radnici znamo da je smrtnost samo vidljivi deo problema. Zaštita ljudi tokom leta na evropskom kontinentu, pre svega starijih osoba, žena, dece i onih koji već imaju zdravstvene probleme, zahteva radikalnu promenu ambicija i resursa, kako u prilagođavanju na klimatske promene tako i u smanjenju emisija koje određuju koliko će leta postati vrela.

S poštovanjem,

Pismo je podržalo 1.240 pojedinačnih potpisnika iz 28 zemalja

Potpisi prikupljeni do 1. novembra 2026. godine u 23:59 časova (CET).

✍️ Dodajte svoj potpis

Kampanja za prikupljanje potpisa je i dalje otvorena. Pridružite se ovom sve snažnijem evropskom pozivu na odlučnije mere za zaštitu zdravlja od ekstremnih vrućina.

Reference

1. Janoš T, Quijal-Zamorano M, Shartova N, et al. Heat-related mortality in Europe during 2024 and health emergency forecasting to reduce preventable deaths. Nature Medicine 2025;31:4065–4074; and Imperial College London. Summer heat deaths in 854 European cities more than tripled due to climate change, 2025.
2. EuroMOMO estimates, compiled by AFP: Heatwave-hit Europe logs over 30,000 excess summer deaths, 21 August 2026.
3. Triodos Bank, Hot Summer Economics, 8 August 2026. Estimated effect of the 2026 heat and wildfire season on EU GDP in 2026, compared with a year without these events.
4. Allianz Research, Allianz Climate Economics Report 2026: A year of escalating costs, 24 September 2026. Estimate of output lost through reduced labour productivity, longer breaks, absences and incomplete access to cooling during the most intense five-day heat period between June and August 2026 in 30 European countries; Italy €28 billion, Germany €25 billion, France €20 billion.
5. On the systematic omission of mortality, morbidity, quality of life and ecosystem damage from GDP-based damage estimates, see Science Media Center Germany, Was kostet der Klimawandel?, Fact Sheet, 26 August 2026, and the literature cited therein.
6. World Weather Attribution, Fossil fuel emissions have rapidly worsened European heatwaves in just a few decades, 26 June 2026.
7. Kriit HK, Chen-Xu J, Semenza JC, et al. The 2026 Europe report of the Lancet Countdown on health and climate change. Lancet Public Health, 2026. Heat-related mortality rose in 99.6 % of 823 monitored European regions in 2015–24 compared with 1991–2000.

Prilog

Šta tražimo od Evropske unije

Šest zahteva Evropske deklaracije o vrućini i zdravlju iz avgusta 2026, koju je podržalo 129 organizacija iz evropske zdravstvene zajednice. Celokupna deklaracija i njen prilog o sprovođenju dostupni su na: https://planetaryhealthalliance.org/european-declaration-on-heat-and-health

1. **Da se pređe sa proglašenja vanredne situacije na operativno delovanje.** Sedam godina i desetine hiljada smrtnih slučajeva povezanih sa vrućinom nakon što je Evropski parlament 2019. godine proglasio klimatsku vanrednu situaciju, predstojeći Evropski okvir za prilagođavanje na klimatske promene mora obezbediti ono što dosadašnje strategije nisu: pravno obavezujuće mere prilagođavanja, ciljeve u pogledu zdravstvenih ishoda, prepoznavanje vrućine kao prioritetnog rizika i ekstremne vrućine kao ozbiljne prekogranične pretnje zdravlju.

2. **Da se usvoji evropski akcioni plan za vrućinu i zdravlje sa hitnim fondom za prilagođavanje**, kako bi zdravstvene ustanove, službe nege, vrtići i škole postali otporni na klimatske promene i kako bi svaka država članica uspostavila integrisane sisteme zdravstvenog upozoravanja na vrućinu i dim od šumskih požara, u skladu sa Akcionim planom za zdravlje iz Belema usvojenim na COP30. Svaka mera mora se procenjivati prema smrtnosti i obolevanju povezanim sa vrućinom i gubicima produktivnosti, a zdravlje mora postati jedan od prioriteta finansiranja prilagođavanja na klimatske promene u EU, umesto zanemarljive stavke.

3. **Da se otklone nedostaci u evropskoj zaštiti radnika od vrućine.** Pravo EU danas poslodavcima nameće samo opšte obaveze. Usvojiti direktivu o sprečavanju profesionalnih rizika od vrućine, koju su evropski sindikati već zatražili, sa obavezujućim temperaturnim pragovima prilagođenim regionima i zasnovanim na zajedničkim evropskim standardima procene rizika, automatskim ograničenjima rada i pravilima o naknadi koja obuhvataju sezonske radnike, migrante i radnike na digitalnim platformama.

4. **Da se garantuje ranjivim osobama pristup bezbednim temperaturama u zatvorenom prostoru**. Proširiti Direktivu o energetskim svojstvima zgrada tako da pasivno hlađenje obuhvati postojeći stambeni fond i planirati elektroenergetske mreže za letnje krizne potrebe.

5. **Da se ubrza ublažavanje klimatskih promena kao meru zdravstvene politike**. Postepeno ukinuti više od 400 milijardi evra godišnjih subvencija za fosilna goriva, kao što se EU već obavezala, u potpunosti sprovesti Zeleni dogovor i klimatske ciljeve za 2040. godinu, preusmeriti sredstva na čistu energiju, čist vazduh i otporne zdravstvene sisteme i uskladiti zajedničku poljoprivrednu politiku sa zdravom i održivom ishranom. Svaka izbegnuta tona gasova sa efektom staklene bašte sprečava bolesti i smrti u Evropi.

6. **Da se zdravlje, naučni dokazi i pravičnost I jednakost postavi u središte svih klimatskih politika EU.** Dati prednost merama koje istovremeno štite zdravlje, smanjuju emisije i jačaju otpornost, procenjivati pozitivne i negativne posledice zakonodavstva Unije po zdravlje, održavati nezavisno praćenje i obezbediti zdravstvenim radnicima i pogođenim zajednicama formalno učešće u evropskom upravljanju klimatskim pitanjima.

Deklaracija obavezuje i svoje potpisnike: zdravstveni sektor mora da predvodii sopstvenim primerom, da učini bolnice, ordinacije i ustanove nege otpornim na klimatske promene i klimatski neutralnim, da štitipacijente i osoblje od vrućine i uključiti glas zdravstvenih radnika u svaku klimatsku odluku. Prilog deklaraciji objašnjava šta ova promena ambicija znači u praksi za evropsko i nacionalno upravljanje, zdravstveni sistem i sistem nege, kao i za lokalne zajednice.